

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔

โอชารสแห่งธรรม

ใจที่ถูกบังคับบีบคั้นหรือกดถ่วงอยู่ตลอดเวลา กับใจที่หลุดพ้นจากสิ่งบังคับ บีบคั้นกดถ่วงนี้ไปโดยสิ้นเชิงแล้ว ต่างกันมาก โดยไม่มีสมมุติใดจะเทียบได้ เพราะจิตประเภทนั้นไม่ได้อยู่ในวงสมมุติ พอจะมาเทียบให้ถูกต้องตามหลักความจริงของธรรมชาตินั้นได้ แม้จะมีข้อเปรียบเทียบก็เทียบกันไปอย่างนั้นเอง ไม่ตรงตามความจริงที่เป็นอยู่ของธรรมชาตินั้น เมื่อโลกมีสมมุติ มีข้อเปรียบเทียบ ก็จำต้องนำมาเปรียบเทียบกัน

เราดูนักโทษในเรือนจำที่ถูกกดขี่บังคับ เสียความอิสระอยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่วันก้าวเข้าสู่ความเป็นนักโทษหรือต้องโทษ จนกระทั่งวันออกหรือวันพ้นโทษ เขาจะมีความสุขอย่างไรบ้าง แม้จะมีการหัวเราะกันบ้างด้วยเรื่องราวต่าง ๆ ที่ทำให้หัวเราะ ก็คือนักโทษหัวเราะอยู่นั่นเอง ฟังแต่ว่านักโทษ ไม่ใช่คุณพ่หัวเราะ โทษพ่หัวเราะ มันกดขี่บังคับอยู่ในนั้น หากความสุขความสบายที่ไหนมี

เทียบเข้ามาสู่ภายในระหว่างจิตกับกิเลส สิ่งกดขี่บังคับภายในจิตใจของเรา มันกดขี่บังคับอยู่ตลอดเวลาทุกขณะจิต แม้จะไม่ปรุงไม่แต่งก็ถูกกดขี่บังคับอยู่อย่างนั้น ตามหลักธรรมชาติของมันเอง เมื่อเป็นเช่นนั้นจะหาความสุขอันแท้จริงที่ไหนมี ความสุขก็เป็นความสุขเหมือนกับอาหารที่เขานำไปเลี้ยงนักโทษในเรือนจำนั้นแล จะเป็นอาหารประเภทใดเล่า เพราะอาหารของนักโทษเราย่อมทราบดี แม้จะไม่เคยเป็นนักโทษเราก็ทราบได้ว่าเป็นอาหารประเภทใด เป็นที่พึงพอใจไหม อาหารที่เขานำไปเลี้ยงนักโทษนั้น

อาหารคือเครื่องล่อที่กิเลสนำมาเลี้ยงจิตใจเรา ถ้าพูดตามภาษาโลกก็ว่า พอไม่ให้อยู่เหมือนนักโทษในเรือนจำ เพื่อจะเอาการเอางานจากจิตดวงนี้ เช่นเดียวกับเขาต้องการการงานจากนักโทษ ผลของงานจากนักโทษนั้นแล อาหารของจิตที่กิเลสนำมาเยี้ยยาหรือพอมมาประทั้งชีวิตเรา จึงเป็นอาหารประเภทเดียวกันกับอาหารของนักโทษ ไม่ได้ผิดอะไรกัน ถ้าเทียบแล้วเป็นเช่นนั้น

แต่นักโทษถ้าจะพูดในอีกแง่หนึ่งยิ่งดีกว่าเรา คือเขายังรู้ว่า อาหารนี้กินไปด้วย จำเป็นจำใจเท่านั้น ไม่ได้กินด้วยความชอบพอในอาหาร รสอาหารอะไรเลย เพราะไม่เป็นที่น่าพอใจเลยในอาหารประเภทต่าง ๆ ที่เขานำมาให้กิน สำหรับเราผู้เป็นนักปฏิบัติ ยังติตรสของโลกามิสด้วยความพอใจ จึงเรียกว่าติด ติดรูปก็มีรสอยู่ในรูปนั้น

แล ติดเสียง ติดกลิ่น ติดรส เครื่องสัมผัสต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่มีรสอยู่ภายในสิ่งนั้น ๆ ด้วยกันทั้งนั้น ไม่ใช่จะมีแต่รสที่ว่าลิ้นลิ้มรสอย่างเดียวเท่านั้น รสที่เกิดจากการสัมผัส ทางหู ทางตา ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ มีด้วยกัน และติดกันชนิดไม่รู้เนื้อรู้ตัว ว่าติด เรื่อยมาตั้งกัปตั้งกัลป์

จิตใจมีความติด มีความผูกพันรักชอบในสิ่งเหล่านี้ โดยเจ้าตัวไม่รู้สีกว่าสิ่งเหล่านี้เป็นรสที่ทำให้ความผูกมัด มันเป็นเรื่องของกิเลส เป็นรสของกิเลสทั้งหมด เราจึงติดไม่มีวันที่จะทราบโทษของรสเหล่านี้ได้เลย ถ้าไม่ใช่สติปัญญาพิจารณาโดยแยกคายไปตามลำดับ จะกัปกัณฑ์กัลป์ไม่ได้ก็ตาม จะต้องเป็นผู้ติดรส เพลิดเพลินในรสโดยไม่รู้เนื้อรู้ตัวตลอดไป นี่แหละความแยกคาย ความแหลมคมของกิเลส แยกคายแหลมคมขนาดไหน

ถ้าอยากทราบก็จงตั้งใจประพฤติปฏิบัติ และอย่าลืมคำที่พูดนี้ หากจะประจักษ์ภายในใจในวันหนึ่งแน่นอนจากการปฏิบัติจริงของเรา จะไม่พ้นไปได้ คำที่ท่านว่า "รสแห่งธรรม ชำระซึ่งรสทั้งปวง" นั้นฟังให้ดี รสแห่งธรรมเป็นอย่างไรรึจะต้องชำระซึ่งรสทั้งปวง ก็รสเหล่านั้นเป็นรสอาหารของนักโทษในเรือนจำ ที่ถูกคุมขังอยู่ในวิฎัจกรด้วยอำนาจของกิเลสทั้งนั้น ไม่ใช่อาหาร ไม่ใช่รสที่พึงใจเป็นลำดับ ไม่ใช่รสที่แท้จริง ไม่ใช่รสแห่งความจริง มันรสแห่งความปลอมของกิเลสเสกสรรปั้นยอหรือปรุงแต่งขึ้นมา ให้เราได้สัมผัสสัมพันธ์ หรือให้เราได้รับได้กินต่างหาก ไม่ใช่รสแห่งธรรมแท้

ส่วนรสแห่งธรรมจะเริ่มปรากฏตั้งแต่จิตเป็นสมาธิ พอจิตเริ่มสงบ ความสุขเริ่มเป็นรสขึ้นมาแล้ว ตามความสงบมากน้อยในขั้นสมณะ คำว่าขั้นสมณะนี้ อย่าไปคิดว่าเป็นขั้นเหมือนบันได ท่านพูดไว้อย่างนั้นเอง ความจริงย่อมเชื่อมโยงไปตั้งแต่ความสุขของสมาธิขั้นพื้น ๆ ไปโดยลำดับ จนถึงขั้นของสมาธิอันละเอียด ความสุขก็มีความละเอียดไปตาม ๆ กัน นี่ก็จัดว่าเป็นรสแห่งธรรม คือ สมาธิธรรม สันติธรรม ในขั้นแห่งความสงบของจิต

พอจิตมีอาหารคือความสงบเป็นเครื่องตีเมเท่านั้น จิตก็ปล่อยวางความกังวลเกี่ยวกับรสต่าง ๆ ทางรูป ทางเสียง ทางกลิ่น ทางรส ทางกายสัมผัส มาโดยลำดับลำดับ เพราะรสนี้เริ่มเหนือกว่าแล้ว เพียงเท่านั้นก็เริ่มเหนือรสทั้งหลายอยู่แล้ว ยิ่งจิตได้พิจารณาแยกแยะโดยทางปัญญา กระจายออกตามหลักไตรลักษณ์ หรือหลักอสุภะอสุภังปฏิกุโสโครกแห่งกรรมฐานก็ตาม เพราะในเบื้องต้นมักจะเดินทางด้านอสุภกรรมฐาน คลี่คลายดูสกลกายทุกสัดทุกส่วนทั้งภายในภายนอกของตน และของบุคคลอื่นสัตว์อื่นตามแต่ความถนัดและเหมาะสมของการพิจารณา เพราะเป็นสภาพ

เหมือนกันให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งชัดเจนไปโดยลำดับ รสแห่งธรรมก็จะเพิ่มขึ้นอีกเป็นรสแยกกาย นอกจากเป็นรสแยกกายแล้ว ยังเป็นรสที่เกิดขึ้นจากการปล่อยวางได้ด้วย ตามธรรมดาของจิต เมื่อพิจารณาแล้วเห็นชัดในสิ่งใดแล้วยอมปล่อยวาง การไม่ปล่อยวาง การยึดถือไว้นั้น เป็นโซ่เป็นตรวนของกิเลสมันมัดไว้ มันเสกสรรปั้นยอว่าสิ่งนั้นดีสิ่งนี้สวยสิ่งนั้นงาม มันไม่ได้บอกว่าสิ่งนั้นเป็นของปฏิกุศลเป็นของโสโครก เป็นของน่าเกลียด เป็น อนิจจัง ของไม่เที่ยง เป็น ทุกข์ ความกดขี่บังคับหรือเป็นทุกข์ เป็น อนตตา ไม่ใช่เราไม่ใช่เขา ไม่ใช่ของเขาของใคร กิเลสมันไม่พูด มันไม่บอก ไม่เลี่ยมสอนตามหลักความจริงนี้ แต่มันจะนำหลักวิชาของมันเข้ามาแทรกซ้อนกับธรรมหรือแทรกแซงกับธรรมเข้าไปว่า เป็นสิ่งที่ตรงกันข้าม คือว่าเป็นของสวยของงาม เป็นของจีรังถาวร เป็นของมีคุณค่า ลบล้างของจริงไปโดยลำดับ เพราะมันมีอำนาจมากด้วยเหตุนี้จึงติดตามแก้ไข และถอดถอนกลมายาของมันด้วยธรรม มีสติธรรม ปัญญาธรรมเป็นต้น

โลกของเราเป็นโลกที่ติดอยู่ในกลมายาของกิเลสนี้ทั้งหมด เมื่อปัญญาได้พิจารณาเข้าไปตามหลักความจริงโดยทางอสุภะดังที่กล่าวแล้วนี้ และโดยทางไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกข์ อนตตา แยกแยะขุดค้น ย้อนหน้าย้อนหลัง ตลบตบทวนหลายครั้งหลายหนด้วยสติด้วยปัญญา เพื่อหาความจริงที่ถูกกิเลสปิดบังไว้ เปิดเผยขึ้นมาตามหลักความจริง เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นความจริงล้วน ๆ ไม่ใช่เป็นของปลอม เรื่องของปลอม ความเห็นที่ปลอมนั้น เป็นเรื่องของกิเลสต่างหาก ไม่ใช่เรื่องของธรรม

เราจะเห็นตามความจริงโดยไม่ต้องสงสัย เมื่อเปิดของปลอมที่ปกคลุมหุ้มห่อไว้ออกได้ เช่น ความสวยงามเป็นต้น ความจริงแล้วสวยงามที่ไหน เอาอะไรมาสวยงาม คนทั้งคนดูได้เมื่อไรถ้าพูดตามหลักธรรมชาติแห่งความจริงแล้ว มันมีตั้งแต่ของสกปรกเต็มไปหมดทั้งร่าง ไม่ว่าจะภายนอกภายใน จึงต้องชะล้างอยู่ตลอดเวลา แม้เครื่องนุ่งห่มใช้สอยสิ่งที่ร่างกายนี้อาศัย ต้องสกปรกรกรุงรังไปตามกันหมด เนื่องจากส่วนใหญ่คือร่างกายนี้เป็นบ่อเกิดแห่งความปฏิกุศลอยู่แล้วทั้งภายนอกภายใน เมื่อสัมผัสสัมพันธ์หรือคลุกเคล้ากับสิ่งใด สิ่งนั้นจึงกลายเป็นของสกปรกโสโครกไปตาม เช่น สบง จีวร เสื้อผ้า สถานที่บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ที่หลับที่นอนหมอนมุ้ง มนุษย์ไปอยู่ที่ไหนสกปรกที่นั่น แต่ไม่มองเห็นความจริง เพราะความไม่สนใจมองนั่นแลเป็นหลักใหญ่

นักปฏิบัติค้นให้เห็นตามความจริงนี้ อย่าหนีจากหลักความจริง นี่คือความจริงแท้ สิ่งเหล่านั้นปลอมมันหลอกว่าสวยงาม เอา ดูซิในตัวของเราเนี่ย เอาขึ้นไหนมา

เป็นของสวยของงาม มาแข่งกับธรรมคือของจริง ลองดูซิ จะมีชิ้นใดบ้างมากล้ำแข่งว่าเหนือธรรมและจริงยิ่งกว่าธรรม นอกจากปลอมยิ่งกว่าธรรมเท่านั้น

ที่ธรรมไม่ปรากฏภายในจิตใจเรา เพราะเวลานี้ความปลอมมามีอำนาจเหนือกว่า มันหนาแน่นกว่าและปิดบังไว้อย่างมิดชิด แม้เป็นของปฏิคุณทั่วสรรพางค์ร่างกายทั้งภายใน ก็ยังเข้าใจว่าเป็นของสดสวยงดงามเป็นของจริงถาวรไปได้ ระหว่างความจริงกับความปลอมมามีอยู่ในตัวของเรา มีอยู่ในจิตของเรานี้แล เพราะกิเลสแท้อยู่กับจิต กระจายอำนาจออกมาสู่วัยวะส่วนต่าง ๆ นอกจากนั้นยังระบาศาดกระจายไปทั่วโลกสังสาร นั้นเป็นเรา นี่เป็นของเรา อะไร ๆ เป็นเราเป็นของเราไปหมด กลายเป็นของสวยของงามเป็นของแน่นหนาถาวร นำกระหึ่มยั้มย่องไปหมด ล้วนแล้วแต่เพลงของกิเลสตัวจอมปลอม มันหลอกลวงจิตใจเราให้วิ่งเต้นแผ่นกระโดด หมุนตัวยิ่งกว่าฟุตบอลเป็นไหน ๆ หากความสุขความเจริญใจที่ไหนดจากการวิ่งเต้นแผ่นกระโดดกับสิ่งหลอกลวงทั้งหลายดังกล่าวมา

จนกระทั่งบัดนี้ยังไม่ตื่นตัวตื่นใจ แล้วจะตื่นเวลาไหน สถานที่ใด ถ้าธรรมของพระพุทธเจ้าปลุกสัตว์โลก เช่น เราซึ่งเป็นนักปฏิบัตินี้ยังตื่นไม่ได้แล้ว ใครจะตื่นได้ในโลกนี้ คำว่า สุวากุขาโต ภควตา ธมฺโม พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ชอบแล้ว ชอบอย่างเห็นประจักษ์ ไม่มีปิดบังลึกลับ ลึกลับที่ไหนดูที่ตากี้เห็น ดังที่กล่าวมาแล้วนี้

เอ้า ดูเข้าไปซิ ตั้งแต่ผิวหนังเข้าไป ชีเหงื่อ ชีโคลเป็นของดีแล้วหรือ เป็นของสวยของงามของสะอาดหรือ ถ้าเป็นของสะอาดจะเรียกชื่อยังไง นั้น และดูเข้าไปจนกระทั่งถึงภายใน ภายในทั้งหมดนี้มันมีชิ้นไหนที่จะมาแข่งธรรมว่าเป็นของสวยของงาม ทั้ง ๆ ที่ธรรมบอกว่าไม่ได้สวยได้งาม เป็นของปฏิคุณ แล้วมีชิ้นไหนที่จะมาแข่งธรรมของพระพุทธเจ้าได้ ถ้าธรรมไม่เป็นของจริง ธรรมของพระพุทธเจ้าไม่ตรัสไว้ชอบ เอาอะไรมาแข่งมาลบล้างซิ สิ่งที่ธรรมตำหนิทั้งมวล เมื่อได้หยั่งลงด้วยปัญญาแล้วเป็นจริงอย่างนั้น หาที่ค้านไม่ได้

สิ่งทั้งปวงนั้นมันจริงอยู่แล้วตั้งแต่เรายังไม่ได้พิจารณา เป็นแต่ที่เราถูกกิเลสปิดตาใจของเราไว้ ทั้ง ๆ ที่มองเห็นอยู่มันก็ไม่เห็นไปตามความเป็นจริง ปฏิคุณเต็มเนื้อเต็มตัวมันก็มีมาลบล้างไปหมด กลายเป็นว่าเป็นของสวยของงามไปเสีย แล้วก็เชื่อมั่น โดยไม่มองดูธรรมที่โบกมือคอยช่วยเหลืออยู่เรื่อยมา ประหนึ่งตะโกนเรียกว่า เกาะซิเกาะธรรม รีบเกาะจะพันภัย รีบปล่อยกิเลส มันเป็นไฟเผาอยู่นั่นนะ

จงฟาดฟันให้มันแตกกระจายไปนี่เป็นอย่างไร สู้จนหมดลมหายใจ นั้นแลธรรมจะแสดงอย่างเปิดเผยทุกสัต์ทุกส่วนให้เห็นได้อย่างชัดเจน นี่วิธีขุดค้นสิ่งปิดบัง

เพื่อเห็นความจริงคือธรรมแท้ ถ้าเห็นความจริงก็เริ่มเห็นธรรมแท้ไปโดยลำดับ เพียงแต่ขั้นความสงบก็ไม่ยุ่งกับอะไรแล้ว เพราะเป็นโอฆารสแห่งธรรม ใจได้ดื่มธรรมคือความสงบเย็นใจ ใจย่อมไม่วิ่งเต้นผ่นกระโดด ไม่ฟุ้งเพื่อเห่อเหิม ไม่ตื่นรบกวนกว้างไปสู่อารมณ์ต่างๆ เพราะได้อาหารอันพึงใจเป็นเครื่องดื่มเครื่องเสวย

เมื่อได้ใช้ปัญญาพิจารณาที่เรียกว่าปรุงอาหาร ให้ละเอียดเข้าไปยิ่งกว่าอาหารทางสมณะนี้ เป็นอาหารทางด้านปัญญา นั้นยังเป็นรสเป็นชาติที่ละเอียดล่อเข้าไปไม่มีสิ้นสุด โดยพิจารณาแยกแยะดูสกลกายที่ให้นามว่ากรรมฐาน หลักใหญ่ของการแก้การถอดถอนกิเลสอยู่ตรงนี้ ท่านจึงสอนลงตรงนี้ สอนไปอื่นไม่ได้ เพราะสัตว์โลกติดอยู่ตรงนี้เป็นพื้นฐานเสียก่อน แล้วจึงไปติดภายนอก เมื่อพิจารณาให้เห็นตามความจริงนี้เป็นลำดับลำดับไม่หยุดไม่ถอยการพิจารณา จนกระทั่งเข้าใจแจ่มแจ้งแล้ว ความอึดพองแห่งการพิจารณาและความปล่อยวางแห่งความยึดมั่นถือมั่น จะกระเด็นออกไปเองด้วยอำนาจของปัญญา เป็นผู้เพิกผู้ถอนสิ่งปิดบังทั้งหลาย หรือตัดพินหรือถอนสิ่งทั้งหลายที่จอมปลอมนั้นออก เห็นความจริงอย่างประจักษ์ใจ ปัญญาขั้นนี้ก็หยุดไปเอง

เรื่องอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นไม่ต้องบอก เพราะนั่นเป็นผลแห่งความหลงต่างหาก เมื่อความรู้หยั่งไปถึงไหน ความหลงจะถอนตัวออกทันที อุปาทานจะทนได้อย่างไร ต้องถอนตัวออกมาโดยไม่ต้องสงสัย นี่คือการพิจารณาปรุงอาหาร คือธรรมารสขึ้นด้วยอำนาจของสติอำนาจของปัญญา พิจารณาคลีคลายเห็นสิ่งเหล่านั้นชัดเจนตามความจริงเท่าไร จิตยิ่งมีความเบาหวิว ๆ เกิดความสลดสังเวช โอโฮ นี่เคยติดมาตั้งแต่เมื่อไร ทำไมจึงกลับมาเสกสรรปั้นยอเอาอย่างหน้าด้าน ๆ เช่นนี้ นั่นคือคำอุทานว่าเจ้าของตัวเอง เพราะความจริงไม่ได้เป็นอย่างนั้นเลย ทำไมจึงเสกสรรปั้นยอเอาได้อย่างนั้น เป็นเพราะเหตุไร มันก็รู้เรื่องจอมปลอมที่พาให้เป็นได้ในทันทีทันใดนั่นเอง เพราะปัญญาเป็นผู้หยั่งลงและเลือกเฟ้น จะไม่ทราบของจริงของปลอมได้อย่างไร เอ้า ถ้าจะแยกออกให้แตกกระจัดกระจายก็เห็นได้อย่างชัดเจนว่า คือกองป่าช้าผีดิบ ตายลงไปก็เป็นกองป่าช้าผีตาย ดูได้ที่ไหน เอ้า ดูไปทั่วโลกธาตุนี้ ที่ไหนไม่มีป่าช้า สัตว์บุคคลอยู่ที่ไหนมีป่าช้าผีดิบผีตายอยู่ที่นั่น

พิจารณาให้ลงถึงความจริงซี ปัญญามีไว้ต้มแกงกินได้หรือ สำหรับมาใช้เพื่อหรือเพื่อถอนความลุ่มจมของตัว ให้หลุดลอยออกมาจากความเป็นนักโทษที่ถูกกิเลสควบคุมต่างหาก ทำไมจะทำไม่ได้ ธรรมะของพระพุทธเจ้าเหมาะสมอย่างยิ่งแล้วกับมนุษย์เรา จึงประทานพระโอวาทไว้กับแดนแห่งมนุษย์ เห็นว่าเป็นจุดศูนย์กลางอย่าง

ยิ่ง เหมาะสมอย่างยิ่ง ไม่มีใครฉลาดยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าผู้เป็นบรมศาสดา ประทานธรรมะไว้ในจุดที่เหมาะสมอย่างยิ่งคือมนุษย์เรา

เวลานี้เราเป็นอะไร เราเป็นมนุษย์ เราแน่ใจอยู่แล้วว่าเป็นมนุษย์ นอกจากนั้นยังเป็นพระ ยังเป็นผู้ปฏิบัติอีก ทำไมจะไม่สามารถคว้าเอาของประเสริฐแห่งธรรมารสขึ้นมาชม ขึ้นมาเป็นสมบัติของตนได้ด้วยข้อปฏิบัติของตน ถ้าเราไม่สามารถใครจะสามารถในโลกนี้ มอบความสามารถนี้ให้กับใคร เวลานี้ทุกซบับบังคับอยู่ในหัวใจใด ไม่ใช่บับอยู่ในหัวใจเรานี้หรือ เราจะมอบความสามารถเป็นต้นนี้ไว้กับใคร ภาระธูรังทั้งหมดเพื่อความปลดเปลื้องจะมอบให้ใคร มอบให้ทุกซบหรือ ทุกซบก็มีอยู่กับหัวใจนี้แล้ว นอกจากจะถอนทุกซบออกด้วยความเพียรเท่านั้น

เราเป็นนักต่อสู้ ต้องเป็นนักทำท่าย ไม่มีคำว่าถอย เอ้า ทุกซบเออะ ทุกซบถึงไหนถึงกัน ทุกซบด้วยความเพียรไม่ลุ่มจม ดียิ่งกว่าทุกซบที่บีบคั้นตัวเราอยู่ตลอดเวลา ซึ่งหาผลประโยชน์อะไรไม่ได้เป็นไหนๆ ชุดลงไปนักปฏิบัติ นี่ชั้นหนึ่งของการพิจารณา

ท่านสอนให้ไปดูป่าช้า ก็เพราะยังไม่เห็นป่าช้าภายใน ให้ไปดูป่าช้าภายนอกก่อน เพื่อเป็นบาทเป็นฐานเป็นแนวทาง แล้วได้ยอนจิตเข้ามาสู่ป่าช้าภายในของตน มันมีมันเต็มไปหมด นอกจากร่างกายของเราเป็นป่าช้าฝังแล้ว สัตว์สาราสิงชนิดต่างๆ ยังเต็มอยู่ภายในท้องเรานี้อีกด้วย มีอะไรบ้าง บรรจุกันมานานเท่าไร ป่าช้าตรงนี้ทำไมไม่ดู ดูให้เห็นชัดเจน ความเป็นอสุภะอสุภัง ความเป็นอนิจจัง ทุกข์ อนตตาทองอยู่ในนี้หมด ไม่นอกเหนือไปจากนี้เลย

แยกไปทางความแปรปรวนคือเป็น อนิจจัง มันก็เห็นอยู่ชัดๆ แปรสภาพอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งวันตาย แม้แต่เวทนามันก็ยิ่งแปรของมัน มีสุข มีทุกข์ มีเฉยๆ ทั้งร่างกายและจิตใจ หมุนตัวอยู่อย่างนั้นมีเวลาหยุดยั้งที่ไหน ถ้ามีสติปัญญาทำไมจะไม่เห็นสิ่งเหล่านี้ทำงานของตัวโดยหลักธรรมชาติของเขา ด้วยสติปัญญาของเรา ต้องรู้ต้องเห็น ปิดไม่อยู่ ปิดสติปัญญาไม่อยู่ ต้องทะลุโดยไม่สงสัย

ทุกข์ อวัยวะส่วนไหนพาให้มีความสุขความสบายบ้าง นอกจากทุกข์เต็มตัวต้องบำบัดรักษาอยู่เรื่อยมา จึงพอรอดมาได้ถึงวันนี้ ยังพากันเพลิดเพลิดกับกองไฟอยู่หรือ

อนตตาท่านประกาศไว้ชัดเจนแล้ว อาย่างุง อนตตาท่า เหมือนกับว่าจะตีข้อมือพวกเรานั้นแหละ อย่าไปเอื้อมอย่าไปจับ อันนั้นเป็นพิษเป็นภัย อย่าไปเข้าใจว่าเป็นตนเป็นของตน เป็นเราเป็นของเรา นั่นคือพิษคือภัย เมื่อว่าเป็นเราเป็นของเราเมื่อไรความยึดมั่นถือมั่นก็เหมือนการจับไฟนั้นแล จงถอนตัวออกมาด้วยปัญญา ให้เห็นว่าสิ่งนี้เป็น อนิจจัง ทุกข์ อนตตาท่า โดยแท้ จิตจะไม่ไปอาจไปเอื้อมไปจับ ไม่ไปตะไป

ต้องจะปล่อยวางภาระธุรกิจคือ อุปาทานความยึดมั่นถือมั่น อันเป็นภาระอันหนักนั้น ออกมาโดยลำดับ

เมื่อจิตถอนตัวออกจากอุปาทานความยึดมั่นถือมั่น จิตก็เบาขึ้นตามๆ กัน สบายขึ้นตามๆ กัน โอิชารสของธรรมจะแสดงขึ้นโดยลำดับ ละเอียดยิ่งกว่าขั้นสมาธิ เมื่อรสแห่งธรรมเหนือรสของกิเลสประเภทนั้นๆ ก็ต้องเหยียบย่ำกันไป ปล่อยกันไป เรื่อยๆ

รูปชั้นนี้เป็นสำคัญ ทำจิตให้กระทบกระเทือนมากที่สุด รักก็เป็นทุกข์ ชังก็เป็นทุกข์ เกลียดเป็นทุกข์ โกรธเป็นทุกข์ เกี่ยวกับเรื่องรูปชั้นนี้สำคัญมากกว่าเพื่อน ถ้าจิตไม่สงบก็จะไม่มีสถานที่บรรเทา ไม่มีสถานที่หลบซ่อนตัวพอมีความสุขบ้างเลย พระเรา จึงต้องพยายามทำจิตให้สงบ นำธรรมเข้ามาฟาดฟันหั่นแหลกกันลงไป

อย่าเสียดายเวลา อย่าเสียดายวิญญูสงสาร อย่าเสียดายเรือนจำ อย่าเสียดาย ตระวาง อย่าเสียดายผู้คุมขังผู้ทรมาน ผู้บีบบังคับเราคือตัวกิเลสแต่ละประเภทๆ นี่คือ ตัวทรมานเราอย่างใหญ่หลวงมาแต่ไหนแต่ไรนับไม่ได้ก็ตาม ให้ถือเอาหลักปัจจุบันนี้เป็นตัวการสำคัญ แล้วจะกระจายไปหมด อดีตมีมานานเท่าไรก็คือธรรมชาติแห่งกองทุกข์ดังที่เป็นอยู่นี้ หากปลดเปลื้องกันไม่ได้ก็จะเป็นอย่างนี้ตลอดไป

อย่าไปสนใจกับเรื่องอื่น ให้ดูเรื่องความเป็นจริงซึ่งมีอยู่ในตัวของเรา และ ประกาศอยู่ตลอดเวลาด้วยสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร อย่าลดละถอยหลัง อย่าเห็นสิ่งใดมีคุณค่ายิ่งกว่าความเพียรที่จะรื้อถอนตนออกจากสิ่งบีบบังคับนี้ ให้กลายเป็นตนผู้วิเศษขึ้นมา ตนนี้จะเสกสรรก็ตาม ไม่เสกสรรก็ตาม ไม่ติดไม่เป็นภาระ ไม่เป็นอุปาทาน เอาตรงนี้ให้ได้ นั่นแหละท่านว่าโอชารสอันสูงสุดอยู่ตรงนั้น ให้ถอดให้ ถอนสิ่งที่เกี่ยวข้องพัวพันกันออกไปโดยลำดับ ถากถางเข้าไปตั้งแต่กองรูป ซึ่งเป็น กำแพงอันหนึ่ง หรือเป็นสิ่งหุ้มห่อหนาแน่นอันหนึ่ง

พอผ่านกองรูป ทำลายกองรูปนี้ไปได้ไม่มีเสียใจ รู้ชัดแจ้งด้วยปัญญาแล้ว เหมือนกับเรามีต้นทุนก้อนใหญ่ประจักษ์ใจ แน่ใจในการที่จะก้าวให้หลุดพ้นได้ในชาติ ปัจจุบันนี้ และในวันใดวันหนึ่ง ไม่ได้คาดว่ามีปีไหนปีนี้ ถ้าลงจิตได้ถึงขั้นนี้แล้วเป็นที่ แน่ใจ ความเพียรมาเอง ความทุกข์ความยากความลำบากเพราะการประกอบความ เพียรนั้น มันลบล้างกันไปเองเพราะอำนาจรสแห่งธรรมที่ได้ปรากฏ คือเป็นผล ปรากฏประจักษ์ใจ เหนือกว่าความทุกข์เพราะความพากเพียรเป็นไหนๆ ใจมีความ พอใจโดยหลักธรรมชาติขึ้นมา ความเพียรหมุนตัวเป็นเกลียวในบุคคลที่เคยเกียจคร้าน

ความเกียจคร้านเป็นเรื่องของกิเลสต้านทานธรรมต่อผู้ธรรม เราจะประกอบความพากเพียรความขี้เกียจขี้คร้าน ความอ่อนแอความท้อแท้เหลวไหล ความทุกข์ ความลำบากจึงประดังกันเข้ามา บีบบังคับให้ก้าวไปไม่ได้ สุดท้ายก็ล้มตุม แสดงว่าถูกยิงแล้ว ไม่ต้องฆ่าหลายนัด ตุมเดียวก็ล้ม ล้มลงเสื่อลงหมอน หลับครอกๆ แครกๆ ล้วนแต่ถูกกิเลสมันยิงเอาๆ ฟันเอาเหล็กแตกกระจาย ความเพียรไม่เป็นท่า ถ้าอย่างนี้แล้วก็คือผู้ที่จะจมอยู่ในวัฏสงสาร จมอยู่ในเรือนจำคือวัฏจักรนี้ตลอดไป หวานหลุดพ้นไปไม่ได้ หวานเป็นอิสระไม่ได้

เพราะฉะนั้น จงฟาดฟันลงไปตามหลักธรรมที่ท่านสอนไว้นี้ไม่เป็นอื่น จะต้องพ้นจากสิ่งที่ยึดติดบีบบังคับนี้โดยไม่ต้องสงสัย สำคัญอยู่ที่ความเพียร ที่สติ ที่ปัญญา ความอดความทน เอ้า ทนลงไป ทนเพื่อบิบบินเป็นอะไรไป อย่างอื่นเรายังทนได้ ทุกข์แทบล้มแทบตายในร่างกาย ไม่มีใครมาอดมาทนให้เรา เราจำต้องอดต้องทนมา เคยทนมาแล้วไม่ใช่หรือ ส่วนความอดความทนทุกข์เพราะการประกอบความเพียรนี้ ทำไมจะไม่พอดพอกทนได้ เพราะทนเพื่อจะประกอบความเพียรหรือถอนตนให้พ้นจากทุกข์ ทำไมเราจะทนไม่ได้วะ เอาให้หนักแน่นจิตใจของพระ หัวใจนักปฏิบัติ ถ้างั้นเห็นภัยตามหลักธรรมแล้ว เห็นคุณก็จะเห็นขึ้นในลำดับต่อไปด้วยความเพียรของเรานั้นแล

เบื้องต้นให้ฟาดฟันในเรื่องกรรมฐานนี้ให้มาก พอเป็นปากเป็นทาง ใต้นี้เป็นเหตุเป็นผลเป็นต้นทุนแล้ว เรื่องขันธสี่ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันก็เป็นอันทำงานด้วยกันอยู่แล้ว เวทนากายก็มี เวทนาจิตก็มี เวลาพิจารณาร่างกายนี้ทำไมจะไม่วิ่งประสานกัน เพราะธรรมเหล่านี้เกี่ยวเนื่องกัน ไม่ใช่พิจารณาร่างกายเสร็จแล้ว จึงไปพิจารณา เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อย่างนั้นผิด ในหลักปฏิบัติหลักความจริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น ทำงานจ่อลงจุดใดแล้วมันจะกระเทือนกันไปหมด แต่เวลาเด่นมันไปเด่นตอนที่ร่างกายหมดความหมายไร้ค่าไปแล้วจากธรรม แต่ก่อนเราเห็นว่าสิ่งนี้มีความหมายมีคุณค่ามาก พอธรรมความจริงเข้าไปทำลายความจอมปลอมของกิเลสตัดหาประเภทนี้แล้ว สิ่งเหล่านั้นก็หมดความหมายไร้ค่าไป ธรรมเป็นของมีคุณค่าเหมือนนั้นแล้วอย่างเด่นชัด ที่นี้พวกเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี้จะเด่น เพราะได้เป็นปากเป็นทางมาแต่ขั้นรูปกายแล้ว

เวทนามีอะไร ส่วนมากจะเข้าสู่จิตเวทนา เวทนาส่วนร่างกายก็เคยได้อธิบายให้ฟังแล้ว แยกดูในขณะที่เจ็บไข้ได้ป่วย ในขณะที่นั่งนานๆ ก็รู้ ถ้าอยากรู้เอาวันนี้ก็รู้ เรื่องทุกข์เวทนาด้วยสติปัญญา จะต้องรู้เห็นกันชัดเจน ถ้าใช้ปัญญา อย่านอดทนเฉยๆ การต่อสู้กับทุกข์ต้องต่อสู้ด้วยปัญญา ต่อสู้เฉยๆ อดทนเฉยๆ ไม่จัดว่าเป็นมรรค มรรค คือ สติปัญญา ทุกข์มีมากเพียงไรยิ่งหมุนตัว สติปัญญาจะออกจากจุดนั้นไม่ได้

เอาให้เห็นความจริงภายในนั้น เรื่องร่างกายแต่ละชิ้นละส่วนนั้นจะเป็นความจริง ตาม
 ลักษณะชาติของตนอย่างชัดเจนภายในจิต เพราะตามลักษณะชาติ เขาก็เป็น
 ความจริงของเขาอย่างนั้นอยู่แล้ว

เวทนาจะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงไรภายในร่างกาย มันก็เป็นความจริงอันหนึ่ง
 ของตัวเอง มีจิตเท่านั้นเป็นผู้ไปสำคัญมันหมาย เมื่อจิตได้พิจารณารู้เท่าด้วยปัญญา
 แล้ว จิตก็ถอนตัวเข้ามาสู่ความจริงของตนในขั้นนี้ แล้วก็ต่างอันต่างจริง เมื่อต่างอัน
 ต่างจริงแล้วเป็นโทษต่อกันที่ตรงไหน กระทบกระเทือนกันได้อย่างไร ไม่กระทบ
 กระเทือนกัน กายก็เป็นกาย ทุกข์ก็เป็นทุกข์ ใจก็เป็นใจ คือ จิตเป็นจิต ต่างอันต่าง
 จริงไม่กระทบกัน แม้ทุกขเวทนาจะไม่ระงับดับไปก็ตามก็ไม่กระทบกระเทือนกัน ไม่
 ทำความกระทบกระเทือนแก่จิตให้หวั่นไหวได้เลย นั่นคือเห็นความจริง หลายครั้ง
 หลายหนก็สามารถถอดถอนอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นในส่วนร่างกายนี้ได้ เวทนา
 ทางกายมันก็ผ่านไปด้วยกัน เหลือแต่เวทนาทางจิต

สัญญา สังขาร เป็นสำคัญ เวลาผ่านจากร่างกายนี้ไปแล้ว รูปขันธ์นี้ไปแล้ว มันจะ
 เด่นเรื่อง สัญญา สังขารความคิดความปรุง เพราะมันหมดปัญหาทางร่างกายแล้วจิต
 ใจก็ไม่ยอมพิจารณา เหมือนกับเรารับประทานอิ่มแล้ว อาหารประเภทนี้อิ่มแล้วก็
 ปล่อย อันใดที่ยังสัมผัสสัมพันธ์ยังติดต่อก็รับประทานสิ่งนั้นๆ เรื่อยไป จนกระทั่งอิ่ม
 โดยประการทั้งปวงแล้ว ปล่อยหมด ไม่ว่าอาหารหวานคาวประเภทใด การพิจารณาที่
 เหมือนกัน มันหากบอกอยู่ในตัวนั้นแล เมื่อใจอิ่มพอกับสิ่งใดยอมปล่อยวางสิ่งนั้น
 แล้วหยุดการพิจารณาในสิ่งนั้น พิจารณาสິงอื่นต่อไป เช่นเดียวกับเรารับประทาน
 อาหารประเภทนี้ เมื่อพอกแล้วก็รับอาหารประเภทอื่นไปเรื่อยๆ จนกระทั่งอิ่มพอดัว
 หมดแล้ว ปล่อยหมดทุกประเภทของอาหาร การพิจารณานี้ก็เพื่อความอิ่มพอก แล้ว
 ปล่อยวางนั้นแล

สังขารคือความคิดปรุงอยู่ภายในจิต ปรุงดีปรุงชั่ว เรื่องนั้นเรื่องนี้ ปรุงอยู่
 ตลอดเวลา เราทุกคนหลงเรื่องของตัวเอง ไม่มีคนอื่นมาเกี่ยวข้องก็ตาม จิตจะต้องวาด
 ภาพ ความคิดความปรุง ทั้งอดีตทั้งอนาคตยุ่งไปหมดภายในจิตใจ หลงเพลินอยู่กับ
 อารมณ์นั้น โศกเศร้าอยู่กับเรื่องนั้น เรื่องผ่านไปแล้วก็ปีก็เดือนก็นำมาอุ่น นำมาปรุง
 มาแต่งให้กวนใจ บีบบังคับใจอยู่นั้นแล เพราะความหลง ไม่ทันกับกลมายาของกิเลส
 ประเภทนี้จึงต้องพิจารณา จิตปรุงขึ้นมาเรื่องอะไร ดีก็ดับ ชั่วก็ดับ เอาสาระอะไรจาก
 สิ่งเหล่านี้ มันเกิดขึ้นมาที่ตรงไหนก็ค้นลงไปตรงนั้น

สัญญาความสำคัญมันหมาย มันก็หมายออกมาจากจิต จิตนี้เมื่อเข้าถึงชั้น
 ละเอียดเป็นอย่างนั้น หากเป็นลักษณะชาติของการพิจารณาเองเป็นเช่นนั้น ใครไม่

บอกก็เข้าใจไปเอง สัมผัสสัมพันธ์ที่ไหน สติปัญญาจะหมุนตัว ๆ อยู่ตรงนั้น จนกระทั่งเข้าใจแล้วปล่อย

เมื่อปัญญาได้ตัดสะพานทางรูปขันธ์ ก็เท่ากับตัดสะพานทางรูป เสียง กลิ่น รส ภายนอกเข้ามาเช่นเดียวกัน จะเหลืออยู่ภายในจิตก็เพียง เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันนี้มีอยู่กับจิตล้วน ๆ พิจารณาอยู่ในจุดนั้นด้วยปัญญา ไม่ทำความคุ้นเคยกับอาการใดในสี่อาการ คือ เวทนา สุขเกิดขึ้นมากก็ดับ ทุกข์เกิดขึ้นมากก็ดับภายในจิตนั้น ท่านจึงเรียกว่า อนิจจา ๆ หรือ อนตตา ๆ มันเป็นสิ่งเกิดดับ สัญญาก็ อนิจจัง ทุกข์ อนตตา เหมือนกัน จะยึดอะไร มันก็เป็นเหมือนกับรูปขันธ์นี้แหละ คือเป็นกองแห่งไตรลักษณ์เหมือนกันทั้งสิ้น

เมื่อพิจารณาหลายครั้งหลายหน อาการทั้งสี่นี้ก็หดตัวทะลอมเข้าสู่จิต นี่แลการไล่กิเลส ตีต่อนกิเลสตีเข้าไปอย่างนี้ มันไปหลบไปซ่อนอยู่ที่ไหน คลี่คลายขุดค้นตามไปด้วยปัญญา จนกระทั่งรู้ชัดเห็นชัดแล้ว กิเลสหาที่หลบซ่อนไม่ได้วิ่งเข้ามาสู่จิต จากนั้นสติปัญญาที่หมุนตัวเข้าสู่จิต มโน ท่านก็ไม่ให้ยึด ฟังซิ มโนก็เป็น อนิจจัง ทุกข์ อนตตา นั้นฟังซิ มโนไม่เป็นไตรลักษณ์ได้ยังไงก็กิเลสอยู่ในนั้น เราจะถือว่าใจเป็นเรา เป็นของเราได้อย่างไร เมื่อกิเลสทั้งกองทัพมันอยู่ในจิตใจ ถ้าเราไปถือว่าจิตเป็นเราเป็นของเราแล้ว ก็เท่ากับถือกิเลสเป็นเราเป็นของเราเข้าอีก แล้วจะพ้นไปได้ยังไง ลึกซึ่งมากธรรมะข้อนี้ นี่ในขั้นพิจารณา

จิตก็เป็น อนิจจัง ทุกข์ อนตตา ด้วยกัน เพราะกิเลสมีอยู่ในนั้น เอ้า ฟาดลงไปด้วยการพิจารณา อะไรจะแตกกระจาย แม้ที่สุดจิตจะนิบหายไปกับสิ่งทั้งหลาย ก็ให้เห็นประจักษ์ด้วยปัญญาของเราเถอะ

ตอนกิเลสเป็นยอดวัฏจักร ที่ท่านว่า อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา นั้นละเชื้อแห่งภพแห่งชาติมันฝังจมอยู่ในจิตดวงนี้ เมื่อถูกตัดสะพานออกหมดไม่มีที่หากิน ออกทางตาก็ถูกตัดออกแล้ว ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ถูกตัดหมดด้วยปัญญา กิเลสหาทางออกไม่ได้ จะไปรักรูป รักเสียง รักกลิ่น รักรส เครื่องสัมผัส ก็ถูกตัดสะพานหมดแล้ว รู้เท่าความเป็นจริงหมดแล้ว มันก็วิ่งเข้าสู่ภายใน จะไปติดรูปขันธ์ นี้ก็พิจารณาแล้วด้วยปัญญา ปล่อยวางไปแล้ว เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็พิจารณาไล่ทะลอมเข้าไปโดยความเป็นไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกข์ อนตตา ไปหมดแล้ว มันอยู่จุดไหนกิเลส มันก็ต้องไปหลบซ่อนอยู่ในอุโมงค์ใหญ่คือจิต ปัญญาที่ฟาดฟันลงไป

ที่นี้จิตเป็นเราหรือ จิตเป็นของเราหรือ พ้นลงไป เอ้า อะไรจะนิบหายก็ให้นิบหายไปไม่อาลัยเสียดาย เราต้องการความจริงเท่านั้น แม้จิตจะนิบหายกระจายไปหมด

กับสิ่งทั้งหลายที่แตกกระจายไป ก็ให้รู้เห็นกับการปฏิบัตินี้ ฟาดฟันลงไป สุดท้ายสิ่งที่
 จอมปลอมทั้งหลายก็แตกกระจาย ธรรมชาติของจริงล้วนๆ ของจริงอันประเสริฐคือ
 จิตที่บริสุทธิ์นั้นไม่ตาย ไม่ถูกทำลาย นั่นเห็นไหม ที่นี้จะว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หรือ
 ไม่ว่าก็ตามเถอะ ขอให้จิตบริสุทธิ์เสียอย่างเดียวเท่านั้นก็พ้นจากสมมุติไปหมดแล้ว
 อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นี้อยู่ในวงสมมุติ พอจิตได้หลุดพ้นจากนั้นไปแล้ว หหมดคำที่จะ
 พูดอะไรต่อไปอีกแล้ว ทั้งๆ ที่รู้ๆ อยู่ นั่นแล สงสัยอะไรที่นี่

นี่แลคือการพ้นจากที่คุมขัง พ้นจากวัฏจักร คือที่คุมขังของสัตว์ทั้งหลายมีเรา
 เป็นสำคัญ มีใจเราเป็นสำคัญ รือถอนออกที่ตรงนี้ ปลดเปลื้องออกที่ตรงนี้ เมื่อกิเลส
 หลุดลอยออกไปจากใจโดยสิ้นเชิงเสียเท่านั้น จะไม่มีอะไรเป็นปัญหาต่อจิตใจอีกเลย
 ท่านจึงเรียกว่า อภิกิจิต อภิกิจธรรม หากกาลหาเวลาไม่ได้ คือไม่มีกาลไม่มีเวลา
 เป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์ พุทโธ เต็มดวงอยู่เช่นนั้น

ทีนี้เราจะไม่เห็นโทษของกิเลสชัดเจนได้อย่างไร เมื่อสติปัญญาเป็นต้นขึ้น
 เหยียบหัวกิเลสให้แหลกแตกกระจายออกไปหมดแล้ว ทำไมจะไม่เห็นโทษของมัน
 อย่างเต็มใจ ความสุขที่กิเลสนำมาป้อนเวลาเราจะตาย มันเอามาเยียวยาเราบ้างพอ
 ประทับชีวิตทำไมจะไม่รู้ นี่ความสุขเคลือบน้ำตาลที่เกิดขึ้นจากกิเลสปรุง และนำมา
 เยียวยาเราพอประทับชีวิต มันเป็นอย่างนี้แลรสของกิเลส แต่รสของธรรมกลับตรง
 ข้ามเป็นอย่างนี้ ทำไมจะไม่รู้

เมื่อสรุปความลงแล้ว จิตที่อยู่ในอำนาจของวัฏจักรคือกิเลสเป็นเครื่องบีบ
 บังคับ จึงไม่ผิดอะไรกับนักโทษที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ เมื่อได้พ้นจากสิ่งคุมขังคือ
 กิเลสนั้นโดยสิ้นเชิงแล้ว จึงหาอะไรเทียบไม่ได้ แม้เช่นนั้นท่านก็ยังยกว่า ประเสริฐๆ
 ซึ่งเป็นสมมุติอันหนึ่งขึ้นมา ที่ไม่ตรงกับความจริงอันนั้นนักเลย ถึงไม่ตรงก็ให้เป็นที
 แนใจเถอะ ความต่างกันเป็นดังที่ว่านี้แล ระหว่างจิตที่มีสิ่งควบคุมกับจิตที่หลุดพ้น
 แล้วจากสิ่งบังคับทั้งหลาย เป็นอิสระเต็มที่ของตัวแล้ว ต่างกันดังที่กล่าวมาแล้วนี้
 แล

ขอให้พากันตั้งอกตั้งใจ ต่างมุ่งมาศึกษาหาสาระใส่ตน พิจารณาให้เห็นชัดตาม
 หลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ดังที่กล่าวมาแล้วนี้ เพราะทั่วไตรโลกธาตุเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น
 ไม่มีอะไรจะเป็นของวิเศษพอให้อาลัยอาวรณ์กับมัน นอกจากการหลุดพ้นเสียเท่านั้น
 เป็นของวิเศษ เป็นธรรมชาติที่พิเศษแท้ ไม่ต้องเสกสรรปั้นยอกก็เป็นธรรมชาติของตน
 พอกับทุกสิ่งทุกอย่าง นี่แลที่วาระแห่งธรรมชานะซึ่งรสทั้งปวง รสที่เราเคยผ่านมาจะ
 เป็นรสชนิดใดก็ตาม รสแห่งธรรมชนะทั้งหมด ปล่อยทั้งหมด เพราะไม่มีรสอะไร

เสมอ แม้เรื่องนี้ก็ไม่ได้ดี รสที่ว่าประเสริฐนี้ก็ไม่ได้ดีตัวเอง เป็นหลักความจริงอันหนึ่งเท่านั้น

เอ้า เอาให้จริงนักปฏิบัติ อย่าทำอ้อย เอ้า พลีชีพต่อพระพุทธเจ้าเถอะ การพลีชีพต่อกิเลสนี้เราไม่ว่าพลีก็ตาม เราเคยพลีมามากและนานแสนนานแล้ว จนนับไม่ได้ในภพชาติหนึ่งๆ ของแต่ละสัตว์แต่ละบุคคล นับไม่ได้แล้ว เออวางปัจจุบันที่เห็นๆ เป็นๆ อยู่เวลานี้ ย้อนหลังไปจนหาประมาณไม่ได้ เป็นมาจากอวิชชาปจฺจยา สงฺขารา ที่ฝังอยู่ในใจนี้แลเป็นภพๆ ชาติๆ สิ่งอื่นๆ ทว่าไตรภพ ไม่มีสิ่งใดขึ้นใดพาให้เป็นภพเป็นชาติ และพาให้แบกกongทุกข์ทั้งหมด มีอวิชชาปจฺจยา สงฺขารานี้เท่านั้น

เพราะฉะนั้น จิตเวลาคนตายแล้วว่าสูญ มันสูญไปไหน เอาการปฏิบัติเข้าไปจับชิว อย่าพูดตามกลมายาของกิเลสปิดหูปิดตาชิว กิเลสมันบอกว่าตายแล้วสูญ นั่น มันปิดไว้อย่างมิดชิดแล้ว กิเลสตัวพาให้สัตว์เกิดตายนั้นสูญไปไหน ทำไมไม่ย้อนศรแทงมันบ้างถ้าอยากรู้กลหลอกของมัน มันพาสัตว์โลกให้จมอยู่ในวัฏสงสารนี้ มันสูญไปไหนกิเลสนะ และกิเลสบังคับอะไรถ้าไม่บังคับจิต จิตเมื่อมันสูญไปแล้วกิเลสบังคับได้ยังไง มันไม่สูญนะชิมันถึงบังคับให้เกิดแก่เจ็บตายได้เรื่อยมาเรื่อยไปไม่หยุดไม่ถอย ทำไมเราจะไปหลงกลมายาของกิเลสว่าตายแล้วสูญๆ ไม่สะดุดใจเห็นโทษกลหลอกของมันบ้าง กิเลสตัวแสนนี้เคยหลอกสัตว์โลกให้หลงและมทุกข์มานานแสนนานแล้ว

พิจารณาให้ถึงความจริงชิว อะไรสูญไม่สูญก็ให้รู้ นี่จึงเรียกว่านักธรรมะ นักคณคว่าพิจารณาให้ถึงความจริง ดังพระพุทธเจ้าที่ประกาศสอนธรรม ท่านประกาศสอนด้วยความจริง ท่านทรงปฏิบัติแล้ว ทั้งเหตุก็สมบูรณ์เต็มที่ จึงได้ผลเป็นที่พอพระทัยแล้วนำธรรมนี้ออกสอนโลก ท่านสอนไว้ที่ตรงไหนว่าสัตว์ทั้งหลายตายแล้วสูญ อยู่ที่ตรงไหน มีแต่กำเนิดแก่เจ็บตายๆ อยู่อย่างนั้น ท่านสอนไว้เป็นอย่างนี้ทั้งนั้น พระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่ค้านกัน เพราะรู้อย่างเดียวกันเห็นจริงอย่างเดียวกันตามหลักความจริงนั้นๆ จะลบให้สูญได้อย่างไรเมื่อเป็นความจริงเต็มส่วนอยู่แล้ว

การเกิดการตาย เกิดตายไม่หยุดไม่ถอยเพราะอะไรเป็นสาเหตุ ท่านก็สอนไว้แล้วว่า อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา วิญญฺญาณ เป็นต้น นี่เป็นสาเหตุ มันฝังอยู่ในใจ จิตจึงพาให้เกิดอยู่ไม่หยุดไม่ถอย พอทำลายอวิชชาปจฺจยา สงฺขารา ลงไปแล้วเป็นอย่างไร อวิชชาขเตว อเสสวิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ นั้น พอวิชชาดับจากใจเสียเท่านั้นไม่ว่าอะไรๆ ดับไปหมด นิโรโธ โหติ นั้น จะว่าไง หรือว่า เหวเมตสฺส เกวลลฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติ นั้น พอวิชชาดับไปเท่านั้น ทุกสิ่งทุกอย่างดับไปหมด แล้วผู้ที่รู้ว่าวิชชาดับ นั่นคือผู้บริสุทธิ์ ผู้บริสุทธิ์นั้นดับสูญไปได้

อย่างไร ความจริงสุดส่วนเป็นอย่างนี้ ดูเอา ฟังเอา ผู้ถือ พุทธ ธรรม สงฆ์ สรรณิ คจ ฉามิ นะ ก็พวกเราชาวพุทธมิได้ถือ กิเลส สรรณิ คจ ฉามิ นี้ะ

เราเป็นนักปฏิบัติต้องค้นให้เห็นความจริงซึ ใครจะยกสามแดนโลกธาตุมา หลอกมาค้ำก็ไม่หวั่น ถ้าลงได้รู้เห็นความจริงเต็มหัวใจแล้วค้ำได้ยังไง เราคิดดู พระพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ทำไมจึงสามารถเป็นครูเป็นศาสดาของโลกได้ ทั้งสามโลก ถ้าไม่เอาความจริงที่ทรงรู้ทรงเห็นเต็มพระทัยมาสอนเอาอะไรมาสอน การสอนก็สอนด้วยความอาจหาญไม่มีใครเกินพระพุทธเจ้าผู้เป็นอาชาไนย ผู้นำความจริงล้วนๆ มาสอนโลก ไม่ได้เอาความปลอมความดันเดามาสอนนี้ การพูดออกมา ด้วยความดันเดาเกาหมัดนั้นเป็นวิชาของอวิชา เป็นหลักวิชาของอวิชาที่กล่อมโลก ให้ลุ่มจมไปตามมันต่างหาก หลักธรรมแท้ๆ ไม่ได้สอนให้ลุ่มจม ถึงเรียกว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นของปลอม ธรรมเป็นของจริงที่ฟังเป็นฟังตายได้ไม่สงสัย

กิเลสมันปลอมทั้งเพ ร้อยทั้งร้อยปลอม ธรรมจริงร้อยทั้งร้อยจริงหมด มันเดินสวนทางกันระหว่างกิเลสกับธรรม จึงต้องเป็นข้าศึกกัน การปฏิบัติความ พากเพียรไม่รบกับกิเลสจะรบกับอะไร นี่คือข้าศึก ไม่รบกับอันนี้จะรบกับอะไร เวลานี้ กิเลสเป็นข้าศึกต่อธรรม เป็นข้าศึกต่อเรา เราไม่รบกับกิเลสที่เป็นข้าศึกต่อเราและต่อ ธรรมจะรบกับอะไร เมื่อรู้เรื่องของกิเลสเสียทั้งหมดแล้ว จะสงสัยธรรมไปที่ไหนกันอีก เฉพาะอย่างยิ่งจิตสงสัยอะไร เรื่องตายเกิดตายสูญ สูญที่ไหนก็ให้รู้ซึ้นักปฏิบัติ ฟัง อะไรเสียงลมปากที่อมกิเลสตัวสกปรกพ่นออกมา ไม่ใช่เกียจล้าหูหรือ จงฟังเสียง ธรรมของศาสดาองค์เอกนั้นซึ หูจะได้สะอาด ใจจะได้บริสุทธิ์

เอาให้จริงให้จัง ทำลุ่มๆ ดอนๆ เหลาะๆ แหละๆ เห็นแก่หลับแค้นนอน เห็น แก่ปากแก่ท้องเหล่านี้เคยฝังใจมานานแล้ว เป็นเรื่องของกิเลสทั้งหมด จงพลิกแพลง เปลี่ยนแปลงให้เป็นเรื่องของธรรมขึ้นมา จะสมชื่อสมนามว่าเป็นลูกศิษย์ตถาคต ได้ พลีตนออกมาบวชในพระพุทธศาสนา และดำเนินตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า จะ ได้มหาสมบัติอันล้ำค่ามาครองใจ เมื่อธรรมครองใจกับกิเลสครองใจนั้นต่างกันอย่างไร นี้ก็ดังที่พูดแล้ว ธรรมครองใจประเสริฐเลิศเลอ สง่าผ่าเผย มีอิสระเต็มตัวเต็มใจ ไม่ไขว่คว้า ไม่หิวโหย ไม่เสาะแสวง ไม่หวังพึ่งอะไรเพราะธรรมเต็มใจแล้วอิมพอ

พูดต่อตอนท้ายแห่งการแสดงธรรม

ระหว่างพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ที่จะมาตรัสรู้เรียก พุทธันดร ระหว่าง พุทธันดรที่ว่างจากศาสนานั้น ไม่ได้ยินคำว่า บาป บุญ นรก สวรรค์ นิพพานเลย เพราะไม่มีใครบอกว่าธรรมเป็นยังไง กิเลสเป็นยังไง แล้วจะมีทางเดินได้ยังไง ก็หัวสุม

กันอยู่ในเรือนจำนั้นนะซิ จะว่าไง ในเรือนจำนั้นยังทำโทษต่อกันในเรือนจำได้อีก ไม่เพียงแต่ว่าเป็นนักโทษแล้วมันทำโทษอะไรไม่ได้นะ เป็นนักโทษแล้วมันก็ยังทำโทษได้อีก อย่างนักโทษในเรือนจำ ฆ่ากันเก่งอยู่ในเรือนจำนั้น

นี่ก็เหมือนกัน เมื่อไม่มีอรรถมีธรรมอะไรมาชี้แจงแสดงบอกเหตุบอกผลดีชั่วต่างๆ แล้ว ก็มีแต่ความชั่วเต็มหัวใจสัตว์ แล้วจะไปเอาความดีที่ไหนมาทำ เพราะมีแต่ความชั่ว ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ได้มาตรัสรู้แต่ละพระองค์ ๆ และสั่งสอน ก็จมอยู่ในโลกันตสัตว์นั้นตลอด พอพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ จึงได้ยกอันนั้นขึ้นมา ยกอันนั้นขึ้นมา ให้ความรู้ให้เห็นกันทั้งบุญทั้งบาป ทั้งนรกทั้งสวรรค์และนิพพาน ทั้งๆ ที่สิ่งเหล่านั้นมีอยู่ติดกับตัวเรานั้นแหละ แต่เจอไม่ได้ เห็นไม่ได้ เพราะไม่มีผู้บอก เจอตั้งแต่ทุกข์ที่กิเลสบีบบังคับให้แสดงผลออกมา ตัวสาเหตุคือกิเลสที่ผลิตทุกข์ให้เรา บีบบังคับเราให้เป็นทุกข์นั้น เราก็มองไม่เห็น ทางที่จะออกจากกิเลสเราก็มองไม่เห็น เพราะไม่มีธรรมแสดงทางออกพอได้ชวนชวย

นี่เราพร้อมแล้ว ถึงพระพุทธเจ้าจะปรินิพพานไปนานสักเท่าไร ก็สวากขาตธรรมนั้นแลคือองค์ศาสดา ดังที่พระองค์ตรัสกับพระอานนทนั้น แหมซึ่งมากนะ "พระธรรมและวินัยที่เราแสดงไว้แล้วนี้แล อานนท์ จะเป็นครู เป็นศาสดาของเธอทั้งหลายแทนเราในกาลที่เราล่วงไปแล้ว" หมายถึงพระสรีระพระองค์ล่วงไปเป็นธรรมดาของ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ส่วนธรรมของจริงนั้น เป็นศาสดาไปโดยตลอด ผู้เคารพธรรมวินัย จึงชื่อว่าเคารพศาสดา และเดินตามนี้จะไม่ไปไหน จะไปตรงที่พระพุทธเจ้าทรงสอนแล้วนั้นแล เหมือนพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ไม่ผิดอะไรกันเลย

สวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบแล้วๆ ขอให้เดินตามหลักธรรมที่ชอบนั้นเถอะ จะเป็นผู้ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติดี ตรงก็อยู่ที่นั่น สุปฏิปนุโน ก็อยู่ที่นั่น อูชฺชา ก็อยู่ที่นั่น ญายา อยู่ที่นั่น สามีจิฯ อยู่ที่นั่น สุดท้ายก็ เอส ภควโต สวากสงฺโฆ เมื่อบรรลुरुธรรมเป็นขั้น ๆ จนถึงความหลุดพ้นแล้ว นั้นแลคือสาวกของพระพุทธเจ้าอยู่ที่นั่น

ผู้ทรงหลักความจริงนั้นแหละจะเป็นผู้ไม่หวั่นไหว จะเป็นผู้เป็นหลักของตัวและของโลกไปได้ คือทรงความจริงไว้ไม่หวั่น ถ้ามีความจริงอยู่ภายในใจแล้วไม่หวั่น การประพฤติปฏิบัติทุกอย่างสม่ำเสมอ ไม่เป็นลุ่มๆ ดอนๆ สำคัญอยู่ที่จิต เพราะฉะนั้น จึงต้องสอนเน้นลงที่จิต ให้หมู่เพื่อนได้หลักได้เกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติทางด้านจิตใจ ข้อวัตรปฏิบัติ ลึกซึ้งทวิญยะอะไรจะเป็นไปตามหลักของจิต เมื่อจิตได้น้อมลงสู่ธรรมแล้ว การดำเนินทำไมจะไม่เป็นไปโดยความเป็นธรรมเป็นวินัย ต้องเป็น

ถ้าเพียงแต่ความจำเฉยๆ มันไม่ได้เรื่องนา ผมไม่ได้ประมาทธรรมของพระพุทเจ้า เรียนก็เรียนเพื่อความจำ มีแต่ความจำเฉยๆ ความจำอันไหนมาแกกิลเลสได้มีหรือ จำได้หมดพระไตรปิฎก กิลเลสก็เต็มตัวอยู่นั้น ไม่มีกิลเลสตัวไหนที่หนังบางเอนักหนาพอผิวมันถลอกบ้าง หนังมันถลอกบ้าง นอกจากจะเพิ่มกิลเลสขึ้นมาให้หนังหนาเท่านั้น ด้วยความสำคัญว่าเราเรียนมากรู้มาก เคลื่อนที่ไปไหนไม่ได้ มันหนักความรู้ ความฉลาดของตนที่เรียนมามาก ความจริงมันหนักกิลเลสความถือเนื้อถือตัว ความสำคัญมันหมายความว่าตัวรู้ตัวฉลาดต่างหาก นั่นแลกิลเลสมันแทรกอย่างนั้น จงเข้าใจไว้ด้วยดี อย่าลืมตัวว่าเรียนมาก รู้มาก ฉลาดมาก กิลเลสน้อยลง ถ้าไม่ได้ลงมือปฏิบัติเพื่อความจริงแห่งธรรมทั้งหลาย จะไม่มีหวังเห็นธรรมของจริงประจักษ์ใจตลอดไป

เอ้า ภาคปฏิบัติฟาดลงไป เราจะเห็นเรื่องเหล่านี้แตกกระจายออกไปภายในจิตใจของเรา ที่เคยแบกเคยหามความรู้ความฉลาดอันเป็นกิลเลสสำคัญนั้นอย่างประจักษ์ไม่สงสัย เพราะความจำกับความจริงนั้นต่างกัน ความจริงนี้ลงได้เข้าถึงไหน กิลเลสหลุดลอยไปถึงนั้น ความจำ จำไปถึงไหน กิลเลสพองตัวขึ้นถึงนั้นแหละ นี่เป็นความจริงพูดตามความจริง เราก็เคยเรียนมา นี่ถ้าหากว่าเราไม่เรียนมา ใครๆ เขาจะว่าเรานี่ประมาทเอาเสียจนลึนดี เราไม่ได้ประมาท ในความรู้สึกของเราไม่เคยมีความประมาทธรรมพระพุทเจ้าเลย

เรียนเราก็ได้เรียน จำเราก็ได้จำ เรียนนักธรรมตรี ได้ความรู้นักธรรมตรี ที่นี้มันหมายออกไปแล้วนะ โอ เรายังมีความรู้มากนะ ได้ถึงนักธรรมตรี พอได้นักธรรมโท ขยายออกไปอีกแล้ว แหม.เรามีความรู้มากถึงนักธรรมชั้นโทนะ เป็นนักธรรมเอกชั้นเป็นมหาเปรียญ โอ้ย ยิ่งจะก้าวไม่ออก มันหนักความรู้ มันหนักความรู้ตายอะไร มันหนักกิลเลสทีลึมนานะ ว่าตัวรู้ตัวฉลาดต่างหาก นั่นละตัวโง่ที่สุด มันไม่ได้เรียนเพื่อฉลาด มันเรียนเพื่อโง่ถ้าเป็นอย่างนั้น

ถ้าเรียนเพื่อรู้หลักข้อปฏิบัติแล้วจะได้ดำเนินตามนั้น นั่นละเรียนเพื่อความฉลาด การเรียนนั้นจะเป็นประโยชน์ยิ่งกว่าการเรียนแล้วมาสำคัญตัว และยึดเอาสมบัติของพระพุทเจ้าจากที่เรียนมาจำได้มานั้น มาเป็นสมบัติของตนเป็นไหนๆ ความจำเป็นสมบัติได้ยังไง ความจริงต่างหากเป็นสมบัติ เมื่อเรียนแล้วก็ปฏิบัติ ท่านจึงว่า ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ฟังซิ ธรรมทั้งสามเป็นธรรมเกี่ยวเนื่องกันแยกกันไม่ออก ถ้าผู้มุ่งผลตามหลักความจริงที่ทรงสอนไว้แล้ว ต้องดำเนินตามธรรมทั้งสามประเภทนี้ ปริยัติเรียนรู้แล้ว เอ้า ปฏิบัติ ท่านสอนว่ายังไง เช่น เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ เป็นต้น เป็นเรื่องเล็กน้อยหรือ ครอบโลกธาตุอยู่แล้วนี่

ตั้งที่พูดตะกี้นี้จะไรร่างกายมันเป็นยังไง เกสา ดูชิ โลมา ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง
 นะะ คนเรามันดูกันได้เพียงหนังหุ้มห่ออยู่เท่านั้นแหละ ผิวบางๆ หลอกตาคนโง่ให้
 หลงกันเสียจนทั่วดินแดน ท่านจึงสอนไว้ตรงนั้น ตจปรียนุโต มีหนังหุ้มห่ออยู่เท่านั้น
 นะจึงพอดูได้ กิเลสมันละเอียดแหลมคมมาก มันฉลาดมาก มันเอาหนังบางๆ มา
 หลอกสัตว์ หุ้มไว้ในร่างว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคล ว่าเป็นหญิงเป็นชาย ว่าเป็นของสวย
 ของงาม ทำให้สัตว์โลกฟุ้งเพื่อเห่อเหิม ดันรณกวัตแกว่งยิ่งกว่าสุนัขเดือนเก้า เดือน
 ลิบ เสียงเห่าเสียงหอนอีกทีก็ เพราะอำนาจแห่งราคะตัณหา มันกำเร็บมันดันรน นั่น
 อำนาจของหนังห่อกระดูกมีอิทธิพลมากไหม พิจารณาดูซิ มันดันรนอะไร พิจารณาให้
 เห็นตามเป็นจริงแล้ว มันจะไปดันอะไร เพราะเห็นชัดๆ อยู่แล้วนี่ ตากี้เห็นอยู่นี่ ชะ
 ล้างอยู่ทุกวัน ชะล้างของสกปรกนั่นเอง สะอาดแล้วไปชะล้างกันทำไม ท่านสอนมาถึง
 นี้ซึ่งเป็นส่วนใหญ่แล้วท่านก็หยุด เพราะเวลามีน้อย ยังไม่ได้สอนให้มากกว่านี้

ผู้พิจารณาก็พิจารณากระจายออกไปถึงอาการ ๓๒ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ
 เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหาร
 ใหม่ อาหารเก่า นั่น หมดแล้วธาตุดินภายในร่างกาย ที่นี้เราก็พิจารณากระจายให้
 แหกด้วยปัญญาเป็นไร มันจะหลงไปไหน กิเลสมันหลบมันซ่อนอยู่ตามอาการเหล่านี้
 มันเสกสรรปั้นยออยู่ตามนี้ ฟาดฟันลงไปให้ถึงหลักความจริงด้วยสติปัญญา มันจะ
 ไปไหนกิเลส จะหาที่หลบซ่อนได้ที่ไหนตั้งที่พูดแล้ว

ใครมาสอนอย่างนี้ ไม่ใช่พระพุทธเจ้าใครจะมาสอนอย่างนี้ได้ เพราะไม่มีใคร
 เห็นใครรู้นี้ กิเลสปิดหูปิดตาโลกไว้อย่างมิดชิดทีเดียว เมื่อสติปัญญาอันเป็นธรรม
 เครื่องประหารฟาดฟันเข้าไปตรงไหน มันแตกกระจายไปตรงนั้น เห็นความจริงตรง
 นั้นๆ ที่นี้มันก็ถอนตัวเข้ามาๆ ละชิ นี่คือความจริง เข้าถึงไหนแตกกระจายไปตรงนั้น
 จิตเบาขึ้นๆ นั่นคือการถอดถอนกิเลสด้วยความจำเพื่อการปฏิบัติเป็นอย่างนั้น

เมื่อรู้แล้วก็ให้ปฏิบัติตั้งที่รู้มา เกสา โลมา นขา ทนุตา ตโจ เป็นต้น นี่เราจำ
 ได้แล้วในภาคปริยัติ ที่ท่านสอนกรรมฐานที่แรก นั่นคือปริยัติ เราได้เรียนแล้วจาก
 อุปัชฌาย์อาจารย์ของเรา จากนั้นก็เป็นภาคปฏิบัติ นำไปคลี่คลายกระจายดูให้เห็น
 ตามหลักความจริง นี่คือภาคปฏิบัติ เมื่อเห็นตามความจริงมากน้อย ย่อมถอดถอน
 ตนออกมาๆ กิเลสค่อยหลุดลอยไปๆ ท่านจึงว่า ปฏิเวธๆ ความรู้แจ้งแทงตลอด คือ
 แทงทะลุไปเรื่อยๆ จนแทงทะลุปรุโปร่งไม่มีอะไรเหลือเลย พ้นจากโลกพันที่ไหน ถ้า
 ไม่พันที่ใจซึ่งเคยถูกบีบบังคับอยู่นี้จะไปพันกันที่ไหน ใครจะมีจรวดดาวเทียมมาให้
 ขับขี่ให้ขึ้นไปเพื่อพันโลก พันโลกอะไรอย่างนั้น มันไปตายอยู่บนอวกาศก็ยังมี มันพัน

ที่ไหนถึงได้ตาย แต่กิเลสที่ไม่ตายยังฝังอยู่ในจิตมันก็พามาเกิดอีกนั่นแล ให้พ้นที่จิตนี้ชั เพราะกิเลสตัวบีบบังคับอยู่ที่จิตนี้ มิได้อยู่ที่อวกาศ

ความเกิดความตาย จิตเป็นตัวการสำคัญ ที่ยาพิษคือกิเลสแทรกเข้าไปให้หมุนตัว ๆ ทั้งวันทั้งคืน ยืนเดินนั่งนอน และในภพนั้นภพนี้ ภพน้อยภพใหญ่ ภพไหนมันก็กองอยู่กับใจดวงนี้ นักปฏิบัติธรรมสงฆ์ที่ตรงไหน สงฆ์อะไรกัน เอาให้จริงชั ถ้าลงได้รู้วิภูจิตนี้แล้ว ไม่ต้องบอกความพันทุกข์หรือพระนิพพาน จิตรู้เองเห็นเองพันทุกข์ถึงพระนิพพานเอง โดยไม่สนใจกับใครจะมาบอกหรือตามส่งเสียแหละ เหมือนกับนักโทษนั่นแล พอถูกปล่อยออกจากเรือนจำเท่านั้น เขาไม่ถามว่า บ้านของข้าอยู่ที่ไหน ข้าติดตะรางมาหลายปีแล้ว ข้าจำบ้านไม่ได้ ไปส่งข้าด้วย ดังนี้ไม่มี มีแต่แผ่นถึงบ้านที่เดียว อยากให้มีสัก ๕ ขา หรือ ๑๐ ขาโน้น จะได้แผ่นพร้อม ๆ กันให้ถึงเร็วทันใจ เพราะความอยากกลับบ้านกลับเรือน เพื่อเห็นหน้าลูกหน้าเมียญาติมิตรเพื่อนฝูง และกลับไปสู่ความเป็นอิสระ อะไรจะมีกำลังมากยิ่งขึ้นกว่าหัวใจที่พองตัวเวลาพ้นจากโทษแล้ววะ

นี่ก็เหมือนกัน เมื่อจิตหลุดลอยออกจากกิเลสแล้ว ไม่ต้องถามหาละนิพพานถามหาทำไม ขอให้รู้นิพพานประจักษ์ใจเถอะจะไม่ต้องถามใครทั้งสิ้น ที่ไม่รู้นิพพานนั่นชั ถึงถามกันให้ยุ่งในชาวพุทธเรา ดีไม่ดียังทะเลาะกันด้วยมวยฝีปากไม่ยอมลงเวทีซึ่งมีอยู่เยอะ

นิพพานคืออะไร ของจงทำใจให้บริสุทธิ์เถอะ จะหมดปัญหาโดยประการทั้งปวงขึ้นชื่อว่าสมมุติจะไม่มีเข้าไปเกี่ยวข้องขัดแย้งได้เลย นี่ละธรรมะพระพุทเจ้า เป็นธรรมสด ๆ ร้อน ๆ อยู่อย่างนี้ มรรคผลนิพพานทำไมจะไม่สด ๆ ร้อน ๆ กับผู้ปฏิบัติเล่า เราไปคว่ำหาอะโรลม ๆ แล้ง ๆ ตะครุบเงา ตะครุบไปทำไม เอาตัวจริงนั่นชั จับตัวได้แล้วก็จับเงาได้เท่านั้นแหละ เพราะเงานี้ออกไปจากตัว จับตัวได้แล้วทำไมจะจับเงาไม่ได้ไม่ถูก การตะครุบเงา เงามันวิ่งเราก็อิง ทันเมื่อไร ความสำคัญมันหมายหลอกเราไปเรื่อย ๆ นี่แลคือเงา จงจำไว้ให้ถึงใจจะถึงธรรมคือตัวจริง

ไม่มีอะไรที่จะมากั้นทางมรรคผลนิพพาน มีสังขธรรม ๒ ประการเท่านั้น คือทุกข์กับสมุทัย เป็นเครื่องปิดบังจิตใจไม่ให้ก้าวเข้าสู่มรรคผลนิพพานได้ แล้วอะไรจะเป็นเครื่องบุกเบิกสิ่งที่ปิดบังหุ้มห่อทั้งสองประเภทนี้ ก็มีมรรคสัง นิโรธสังนั่นแล มีเท่านี้เครื่องบุกเบิกที่จะให้ถึงมรรคผลนิพพานมี มรรคสัง ได้แก่ข้อปฏิบัติ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือสัมมาทิฐิ สัมมาสังกับโป จนกระทั่งสัมมาสมาธิเป็นที่สุด นี่คือเครื่องมือบุกเบิกที่จะให้เข้าสู่มรรคผลนิพพาน ปราบให้เตียนโล่ง กิเลสไม่มีเหลือเพราะมีขณิมาปฏิบัติทานี่แล มันเพราะกาลสถานที่ที่ไหน มันเพราะบุคคลผู้ใดมีอำนาจมากัด

กันบังคับจิตใจของเราไม่ให้พ้นจากกิเลส มันไม่มีกาลสถานที่และสิ่งใดหรือบุคคลผู้ใดมากีดกันมรรคผลนิพพาน นอกจากเราเองที่ถูกกิเลสกล่อมเอาเท่านั้น มันถึงไปไม่รอดและหลับครอกๆ อยู่ด้วยความประมาทนอนใจเท่านั้น มันเป็นเรื่องของกิเลสคือทุกข์สมุทัยทั้งมวลที่ซบกล่อม และกีดกันสัตว์โลกไม่ให้ถึงมรรคผลนิพพานนะ มรรคผลนิพพานจะไปล้าสมัยที่ไหน ถ้าไม่ใช่เราเป็นคนล้าสมัยเสียเอง ถ้าอยากให้ทันสมัยก็เอาสิ ปฏิบัติตามหลักธรรมพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริงและถึงใจสิ คำว่าล้าสมัยอันเป็นกลมายาคดถ่วงของกิเลสจะสิ้นซากไปเอง

ธรรมะของพระพุทธเจ้าล้าสมัยที่ตรงไหน มัชฌิมาๆ ฟังซิ พอเหมาะพอดีอยู่ตลอดเวลากับการปราบกิเลสทุกประเภท อะไรจะเหมาะยิ่งกว่ามัชฌิมา ความพอเหมาะพอดีกับการปราบกิเลสทุกประเภท กิเลสประเภทไหน เก่งกล้าให้ผาดโผนออกมาถ้าไม่ยากพังทลายตายเกลื่อนนะ กิเลสประเภทนี้เก่งให้ออกมา มัชฌิมาปฏิบัติหาเครื่องมือชนิดนี้ฟาดฟันขาดสะบั้นไปหมด เอา กิเลสประเภทไหนเก่งให้ออกมา ถ้าสามารถให้ออกมา มัชฌิมานี้เป็นไม่ถอย ถ้าเราได้ยึดหลักมัชฌิมาให้ดีแล้ว กิเลสต้องพังทลายๆ เป็นลำดับลำดับา จนถึงวาระสุดท้าย กิเลสละเอียดก็พังทลายด้วยมัชฌิมาชั้นละเอียดแหลมคมไม่มีเหลือซากอีกต่อไป นี้อยู่ตรงนี้มรรคผลนิพพาน อย่าสงสัยสงสัยไปทำไม ธรรมคือความจริงมีอยู่ อย่าถูกหลอกไปเรื่อยๆ เชื่อกิเลสเชื่อมานานและลุ่มจมเพราะมันมานานแล้ว ให้เชื่อธรรมคือทางหลุดพ้นและความหลุดพ้น พระองค์ประทานไว้หมดแล้ว ให้นำมาใช้ปราบกิเลส อย่างจตๆ จ้องๆ เลื่อนๆ ลอยๆ จะเสียการณณ์และตายเปล่า

มัชฌิมาปฏิปทานั้นแล ธรรมเครื่องบุกเบิก นิโรธ ความดับทุกข์ นั้นเป็นผลของมัชฌิมาปฏิปทาต่างหาก มัชฌิมาทำหน้าที่ได้มากน้อยเพียงไร ความดับทุกข์ก็ดับไปเรื่อยๆ จนกระทั่งมัชฌิมาปฏิปทามีกำลังเต็มที่ ทำหน้าที่โดยสมบูรณ์ นิโรธคือความดับสนิทแห่งกองทุกข์ทั้งหลายก็แสดงผลเต็มที่ ทุกข์หมดไปโดยสิ้นเชิงไม่มีเหลือแล้วจะถามหามรรคผลนิพพานที่ไหน ไม่ถาม เพราะรู้สดๆ ร้อนๆ อยู่กับตัวของเรา อยู่กับใจของเราโดยสมบูรณ์แล้ว

จงดูกลมายาของกิเลสให้ดี ตัวปิดตัวกัน กันด้วยวิธีใด อาการความคิดความปรุงของจิตในแง่ต่างๆ ล้วนเป็นอาการของกิเลสแสดงตัวนะถ้าสติไม่ทัน เมื่อสติทันก็เห็นความเคลื่อนไหวของกิเลส โนนเข้าถึงขั้นสติปัญญาอัตโนมัติ หรือมหาสติ มหาปัญญาโน่นละถึงจะรู้ชัดเรื่องความเคลื่อนไหวของกิเลสว่ามันรวดเร็วขนาดไหน แต่ก็สู้สติปัญญาอัตโนมัติ หรือมหาสติมหาปัญญาไปไม่ได้ พอกิเลสเคลื่อนไหวพบ สติปัญญาตื่นแล้ว ปัญญาตามต้อนแล้ว เมื่อถึงขั้นนี้กิเลสต้องหมอบ ความหมอบของกิเลสไม่ใช่

กิเลสกลัวธรรมนะ นั่นเป็นความฉลาดของกิเลสต่างหากที่มันหมอบหลบซ่อนนะ สติปัญญาต้องค่อยๆ เชี่ยวชูดกันขึ้นๆ มาทำลาย เอาจนกิเลสแตกแตกกระจายไปหมด ตลอดลูกเต้าหลานเหลนของกิเลสก็ดับ และดับเชื้อไม่มีเหลือภายในใจแล้ว นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโต ท่านว่า ดับความหิวกระหาย ไม่มีอะไรดับสนิทยิ่งกว่ากิเลสดับจากใจแล้วมีอะไรที่นี้ โลกสามโลกก็เหมือนไม่มีนั่นแล

มีแต่กิเลสเท่านั้นรบกวนใจ บีบคั้นจิตใจ เมื่อกิเลสหมดไปแล้ว ไม่มีอะไรมาบีบบังคับอีก ต้นไม้เป็นต้นไม้ ภูเขาเป็นภูเขา ดินฟ้าอากาศเป็นดินฟ้าอากาศ เขามีมาตั้งแต่ไหนแต่ไร ไม่เห็นมาบีบบังคับเรา ภูเขาทั้งลูกก็ไม่ได้มาบีบบังคับ กิเลสต่างหากบีบบังคับหัวใจ ฟาดฟันกิเลสให้แหลกตรงนี้แล้ว อะไรไม่มาบีบบังคับแหละ

เอาให้รู้ให้เห็นชินักปฏิบัติ ให้เห็นกับตัวนี้ อย่าให้เห็นกับผู้ที่โตว่าดียิ่งกว่าเห็นกับตัวของเรา ด้วยการปฏิบัติของเรา เอาให้จริง จะรู้จริงเห็นจริงตามหลักแห่งสวากขาตธรรมไม่สงสัย เพราะเป็นธรรมค้ำประกันโลกและมรรคผลนิพพานมานานแสนนานไม่เป็นอื่นเรื่อยมา

นี่ก็ได้พยายามสอนหมู่สอนเพื่อนจนเต็มเหนี่ยว ผมไม่ได้สงสาร ผมไม่ได้ห่วงใยผม ยิ่งกว่าห่วงหมู่ห่วงเพื่อนนะ จงเห็นใจ หมู่เพื่อนนี้ผมเอาใจใส่จริงๆ ในจิตของเราปฏิบัติและรักสงวนหมู่เพื่อนมาก ตาก็แหลมหูก็กางรับหมู่เพื่อนตลอดเวลา ไม่ใช่อวดนะ พุดตามเจตนาความรู้สึกของจิต พาให้ตาแหลมตาสอดส่อง หูก็แหลมไปตามกัน อะไรๆ ว่าแล้วดูเล่าๆ เพราะอันนั้นมันผิดนี่ จะเปิดโอกาสให้กิเลสมันเหยียบย่ำทำลายลูกศิษย์เราอยู่ได้ยังไง เราเป็นอาจารย์ก็บอกละซิ นั่นเหมือนกับว่าช่วยตบออก ช่วยตีออกปิดป้องให้ตีซิ อย่าเปิดตรงนั้น กิเลสจะต้อยตรงนั้น อย่าเปิดตรงนั้น นั่นเหมือนนักมวยเขาฝึกซ้อมมวยกัน ครูกับลูกศิษย์ฝึกซ้อมมวยกัน ครูต้องเตือนเสมอว่า อย่าเปิดตรงนั้นๆ พอครั้งที่สามครูก็เตะตุม พอเตะก็เตะ พอศอกก็ศอกเข้าไป พอหมัดก็หมัดเข้าไปพร้อมกับคำเตือนว่า อย่าเปิดตรงนั้น ในเวลาฝึกซ้อมกัน

ครูมวยตี ครูมวยต้อย ครูมวยเตะ มันไม่ได้เจ็บเท่าคู่ต่อสู้ตบหรือต้อย คู่ต่อสู้ต้อยดีไม่ตีตาย ครูนั้นตีบอกตีสอน เตะบอกเตะสอน แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังต้องเตือนต้องบอกฝึกซ้อมกันไปๆ เตือนบอกกันไปว่าอย่าเปิดตรงนั้น และเตะต้อยที่เปลอพร้อมบอกว่า แน่ะ บอกแล้วนะ ฝึกซ้อมกันไปๆ อย่าเปิดตรงนั้น แล้วฝึกซ้อมกันไป พอครั้งที่สามก็ตุมเข้าไป อย่าเปิดตรงนั้น

นี่มันก็ทำนองนั่นแหละ ดูตรงนั้นดูตรงนี้ ดูองค์นั้นดูองค์นี้ ก็เหมือนกับอย่าเปิดตรงนั้นๆ นั่นเอง เพราะไหวพริบปัญญาของเรามันไม่ทันกิเลส เห็นแต่กิเลสมันเหยียบหัว เตะโน้นเตะนี้ ทั้งศอกทั้งเข่า เรากลิ้งไปกลิ้งมา ยังเพลिनหลบครอกๆ อยู่

ได้ ถูกกิเลสตะเอาขนาดนั้น มันก็นำโมโหละชิผู้เป็นครูอาจารย์ฝึกรบมนะ อย่าเปิดตรงนั้นๆ ก็ต้องว่าละชิ ทำไมองค์นั้นเป็นอย่างนั้น ทำไมองค์นี้เป็นอย่างนี้ แน่ะ ก็เหมือนกับว่าอย่าเปิดตรงนั้นๆ นั้นแล

เมื่อสติปัญญาเหนือกิเลสอยู่แล้ว มันจะอยู่ในหัวใจดวงใด จะแสดงออกมาด้วยท่าทางหรืออาการใด จะไม่พ้นจากสติปัญญาที่เหนือมันไปได้ ต้องรู้เห็นหมดทั้งๆ ที่ผู้นั้นไม่รู้ ถ่าลงได้เหนือกิเลสแล้วเป็นอย่างนั้น กิเลสมันเคยอยู่ในหัวใจเรามา นานเท่าไรแล้ว และเคยต่อสู้กับมันด้วยวิธีการต่างๆ มาแล้ว เอ้า สมมุติว่ากิเลสพินาศ ฉิบหายไปจากหัวใจนี้แล้ว แม้กิเลสอยู่หัวใจอื่นทำไมจะไม่รู้ เพราะมันเป็นเพลงเดียวกัน วิชาเดียวกันที่มันไปเสียมสอนสัตว์โลก กล่อมสัตว์โลก ทำไมจะไม่รู้กลมายาของมันเล่า พุดไป เตือนไป ดุด่าไป ซึ่งเป็นเหมือนคลังกิเลสสำหรับผู้ฟัง ฟังเสียงเปรี้ยวๆ ขณะพุดอรรถพุดธรรมให้หมู่เพื่อนฟัง ทั้งนี้ก็เพราะพุดด้วยความตั้งใจ บอกสอนให้เห็นจุดบกพร่องจริง ๆ ผู้ฟังจะได้ถึงใจไม่ผิดพลาดบ่อยๆ

เอาละพอวันนี้ เหนื่อยแล้ว